

**YANGI O'ZBEKISTONNING ADVOKATURA SOHASIDA
AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLAR**

Eshboyev Sharafiddin Alisher o'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti talabasi

ORCID: 0009-0005-3785-7280

Email: eshboyevsharafiddin01@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada advokatura sohasida so'ngi yillarda amalga oshirilgan islohotlar va advokaturani chinakam mustaqil tashkilotga aylantirish bo'yicha bajarilgan ishlar ko'rsatilgan va shuningdek, advokatlik litsenziyasiga ega bo'lish uchun talab qilinadigan ish stajining olib tashlanishi batafsil ko'rsatilgan. Advokatura sohasida advokatlarning soni mamlakatdagi aholi soniga nisbatan ancha kamligi va ushbu muammoni bartaraf etish takliflari keltirilgan.

Tayanch so'zlar: advokat, bepul huquqiy yordam, o'z-o'zini boshqarish, ish staji, advokatlik litsenziyasi,

**РЕФОРМЫ, РЕАЛИЗУЕМЫЕ В СФЕРЕ АДВОКАТУРЫ
НОВОГО УЗБЕКИСТАНА**

Эшбоев Шарафиддин Алишерович

Студент Ташкентского государственного юридического университета

Электронная почта: eshboevsharafiddin01@gmail.com

Аннотация: В данной статье описаны реформы, которые были реализованы в сфере адвокатской деятельности за последние годы и проделанная работа по превращению адвокатуры в действительно независимую организацию, а также отмене стажа, необходимого для получения адвокатской лицензии. В сфере адвокатуры количество юристов значительно меньше по сравнению с населением страны, и высказываются предложения по устранению этой проблемы.

Ключевые слова: адвокат, бесплатная юридическая помощь, самоуправление, стаж, адвокатская лицензия,

**REFORMS BEING IMPLEMENTED IN THE FIELD OF
ADVOCACY OF NEW UZBEKISTAN**

Eshboev Sharafiddin Alisherovich

Student of Tashkent State university of Law

Email: eshboyevsharafiddin01@gmail.com

Abstract: This article describes the reforms that have been implemented in the field of advocacy in recent years and the work done to make the advocacy a truly independent organization, as well as the removal of the length of service required to obtain a lawyer's license. In the field of advocacy, the number of lawyers is much less compared to the population of the country, and proposals are made to eliminate this problem.

Key words: lawyer, free legal aid, self-management, seniority, lawyer's license,

Yurtimizda juda ko'plab islohotlar amalga oshirilmoqda, jumladan advokatura sohasi ham so'nggi yillarda tubdan takomillashtirilmoqda. Buning asosiy sababi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev inson manfaati, uning huquq va erkinliklarini ta'minlashni davlatning oliy maqsadi darajasiga olib chiqdi. 2022 yil 2-5 iyul kunlari O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi delegatsiyasi Jenevaga tashrifi doirasida "Konstitutsiyaviy islohot: inson qadri va huquqlarini ta'minlash – bosh maqsad" mavzusida xalqaro davra suhbatini o'tkazildi va ushbu uchrashuvda BMT Inson huquqlari kengashining Sudyalari va advokatlar mustaqilligi masalalari bo'yicha maxsus ma'ruzachisi Diego Garisiya-Sayan quyidagi fikrlarni bildirdi: "Fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini hamda advokatlar va sudyalarning mustaqilligini amalda ta'minlash juda muhimdir. Bu borada muhtaram Prezident Shavkat Mirziyoyev janobi oliylarining bevosita rahbarligida O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijobiy yangilanishlar yuksak bahoga loyiqdir"¹

So'nggi yillarda mamlakatimizda fuqarolarning huquq va erkinliklarini, avvalo, jinoiy tajovuzlardan himoya qilishning ishonchli kafolatlarini ta'minlashga, shuningdek, inson sha'ni va qadr-qimmati kamsitilishiga, qonuniy manfaatlarini buzilishiga yo'l qo'ymaslikka qaratilgan keng ko'lamlı ishlar izchillik bilan amalga oshirilmoqda. Bundan tashqari prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" kitobida "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi mustaqil advokatura faoliyatini samarali tashkil etishni nazarda tutadi. Sud-tergov faoliyatida fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoyalash bugungi kunning dolzarb vazifasidir", - deb ta'kidlab o'tganlar. Taraqqiyot strategiyasining 19-maqsadi – "Advokatura institutining inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishdagi salohiyatini tubdan oshirish, shuningdek, aholi va tadbirkorlik subyektlarining malakali huquqiy xizmatlarga bo'lgan talabini to'liq qondirish"dan iborat.

Bu ustuvor maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

birinchidan, advokatura institutini to'laqonli o'z-o'zini boshqarish tizimiga o'tkazish va advokaturaga yosh malakali kadrlarni jalb qilish;

¹ <https://www.insonhuquqlari.uz>

ikkinchidan, Advokatlar palatasi boshqaruv organlarining advokatlar hamjamiyati oldidagi hisobdorligini kuchaytirish;

uchinchidan, advokatlar malakasini oshirish tizimining zamonaviy va institutsional asoslarini shakllantirish;

to'rtinchidan, advokatlik faoliyatini raqamlashtirish. Boshqacha aytganda, advokatlik faoliyatiga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy qilish orqali ortiqcha byurokratiya va qog'ozbozlikka chek qo'yish, sudlar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va boshqa davlat organlari bilan elektron hujjatlar almashinuvini yo'lga qo'yish;

beshinchidan, bepul huquqiy yordam ko'rsatish ko'lamini kengaytirish;

oltinchidan, notariat va fuqarolik holatlari dalolatnomalarini yozish organlarining xizmatlaridan ovoragarchiliksiz, shu jumladan masofadan turib va "yagona darcha" tamoyili asosida foydalanishni ta'minlash ko'zda tutilmoqda²

"Advokatlik faoliyatini maxsus elektron tizim orqali litsenziyalash tartibi to'g'risida" gi nizomni tasdiqlash haqidagi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 5-avgustdagi 432-sonli qarori litsenziya olish tartib-taomillari ancha osonlashdi. Unga ko'ra, advokatlik faoliyatini litsenziyalash uchun talabgorning xohishiga ko'ra "Litsenziya" axborot tizimi yoki O'zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali murojaat qilish tartibi joriy qilindi. Litsenziyalovchi organ (Qoraqalpog'iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar adliya boshqarmalari) tomonidan o'n ish kuni ichida "Litsenziya" AT orqali talabgorning arizasini ko'rib chiqish va tegishli qaror qabul qilish tartibi belgilangan va bu esa ortiqcha ovoragarchiliklarning oldini oladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yilning 30-mayda qabul qilingan "Advokatura faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorida "Yuridik yordam" axborot tizimini ishga tushirish orqali advokatura, sudlar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va boshqa davlat organlari o'rtasida elektron hujjatlar almashinuvini yo'lga qo'yilishi nazarda tutilgan edi va 2023-yil 1-yanvardan ushbu tizim ishga tushirilgan. Ushbu tizim orqali advokat so'rovini elektron yuborish, organlar va boshqa davlat organlari o'rtasida elektron ma'lumot almashish imkonini beradi. Bundan tashqari ushbu tizim orqali O'zbekiston Respublikasida qancha advokat borligi va ularning advokatlik faoliyati yo'nalishlari va ish tajribasi ko'rsatilgan va shuningdek, ishonch bildiruvchi shaxslar tomonidan advokatlarning faoliyatini baholash imkoniyati yaratilgan. Bu esa fuqarolar uchun malakali advokatlarni topishni ancha qulaylashtiradi va masofadan turib elektron raqamli imzodan foydalangan holda Malakali yuridik yordam ko'rsatish to'g'risida online shartnomalar tuzish imkoniyatini ham beradi.

² 2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan yangi o'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida PF-60-son

Eng katta islohotlardan biri bu advokaturaning huquqiy maqomi Konstitutsiya darajasida belgilandi ya'ni advokatura alohida institut sifatida O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 30-aprelda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida belgilab qo'yildi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga "Advokatura" nomli 24-bob qo'shildi va bir qator Konstitutsiya moddalarida advokaturaga oid normalar belgilangan. Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 29-moddasiga ko'ra: "Har kimga malakali yuridik yordam olish huquqi kafolatlanadi. Qonunda nazarda tutilgan hollarda yuridik yordam davlat hisobidan ko'rsatiladi.

Har bir shaxs jinoyat protsessining har qanday bosqichida, shaxs ushlanganida esa uning harakatlanish erkinligi huquqi amalda cheklangan paytdan e'tiboran o'z tanloviga ko'ra advokat yordamidan foydalanish huquqiga ega.

Gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchi ayblovning mohiyati va asoslari to'g'risida xabardor qilinish, unga qarshi yoki uning foydasiga guvohlik berayotgan shaxslarning so'roq qilinishini talab etish, tarjimon yordamidan foydalanish huquqiga ega.

Qonunni buzgan holda olingan dalillardan odil sudlovni amalga oshirish chog'ida foydalanishga yo'l qo'yilmaydi.

Jinoyat uchun hukm qilingan har kim qonunda belgilangan tartibda hukmning yuqori turuvchi sud tomonidan qayta ko'rib chiqilishi huquqiga, shuningdek afv etish yoki jazoni yengillashtirish to'g'risida iltimos qilish huquqiga ega.

Huquqbuzarliklardan jabrlanganlarning huquqlari qonun bilan muhofaza qilinadi. Davlat jabrlanganlarga himoyalaniшни va odil sudlovdan foydalanishni ta'minlaydi, ularga yetkazilgan zararning o'rni qoplanishi uchun shart-sharoitlar yaratadi"³.

Bu norma oldindan mavjud edi va ushbu norma O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksida belgilab qo'yilgandi. Ya'ni har bir shaxs erkin harakatlanish huquqi amalda cheklangan paytdan boshlab himoyachiga ega bo'lish huquqi borligi endilikda konstitutsiya darajasida mustahkamlab qo'yildi.

Ma'lumki, 2020 yil 30 iyun kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida o'tkazilgan odil sudlovni ta'minlash va korrupsiyaga qarshi kurashish borasidagi vazifalar muhokamasiga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishida sud-huquq tizimi, xususan, uning muhim tarkibiy qismi bo'lmish advokatura sohasiga doir muammolar ham ko'rib chiqildi. Ushbu yig'ilishda asosiy e'tibor advokat kadrlar yetishmasligi va ularning sifatiga qaratildi. Mamlakatimizda bugungi kunda "Yuridik yordam" axborot tizimidagi ma'lumotlarga asosan, joriy 2024-yilning 14-fevral kuniga ko'ra, 5731 ta advokat faoliyat yuritmoqda va bu ko'rsatkichni O'zbekiston Respublikasi aholi soniga hisoblaganda o'rtacha 7 ming aholiga nisbatan 1 ta advokat to'g'ri kelmoqda. Lekin advokatlarning ham ko'pchilik qismi Toshkent shahrida faoliyat yuritadi. Bu

³ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, yangi tahrir,

ko`rsatkichni xorijiy davlatlar bilan solishtiradigan bo`lsak, bu ko`rsatkich judayam yuqori.

2022 — 2026-yillarga mo`ljallangan Yangi O`zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to`g`risidagi davlat dasturining 19-maqsadi yuqorida aytib o`tganimizdek, advokatura sohasini rivojlantirishga va uni chinakam mustaqil tashkilotga aylantirishga qaratilgan edi. Ushbu davlat dasturida quyidagi vazifalarni bajarish mo`ljallangan edi:

1. Advokatura faoliyatiga oid qonunchilik hujjatlarini tizimlashtirish va to`g`ridan-to`g`ri amal qiluvchi qonunni ishlab chiqish;

2. Advokatning protsessual maqomini kuchaytirish;

3. Advokatlik litsenziyasini olish uchun yuridik mutaxassislik bo`yicha ish stajiga oid talabni bekor qilish;

4. Oliy yuridik ma`lumotga ega bo`lgan shaxslarga 3 oylik stajirovkadan keyin advokatlik imtihonini topshirish imkoniyatini yaratish hamda stajirovka o`tamasdan advokatlik litsenziyasini olish uchun imtihon topshirishga ruxsat berilgan shaxslar toifasini kengaytirish;

5. Oliy yuridik ta`lim muassasalarining bakalavr yo`nalishida tahsil olayotgan bitiruvchi kurs talabalariga o`qishdan bo`sh vaqtda advokat yordamchisi sifatida ishlash huquqini berish. Ushbu vazifalarni amalga oshirish jarayonida O`zbekiston Respublikasi Prezidenti “Advokatura to`g`risida”gi O`zbekiston Respublikasi Qonunining 31-moddasiga o`zgartishlar kiritish haqida” 2023-yil 8-sentabrdagi O`RQ-862-son Qonunni imzoladi. Ushbu qonunga muvofiq advokatlik litsenziyasini olish uchun ikki yillik yuridik tajribaga ega bo`lish talabini bekor qilish nazarda tutilgan va shuningdek, endilikda yuridik oliy ta`lim muassasalarida tahsil olayotgan bitiruvchi kurs talabalari o`qishdan bo`sh vaqtda advokatlarga yordamchi sifatida ishlashi mumkin. Ushbu qonun loyihasi imzolanganidan keyin advokatlar soni judayam tez ko`paymoqda, lekin baribir aholini yetarli darajada malakali yuridik yordam bilan ta`minlash uchun advokatlarning sonini oshirish lozim.

Shu vaqtgacha advokatlarning sonining kamligining asosiy sabablaridan biri bu 2 yillik yuridik staj talab qilinishi edi, sababi har qanday yosh kadrlar 2 yil davomida boshqa biror joyda ishlab, keyinchalik advokaturaga qayta kelishi qiyin. Chunki 2 yil davomida shaxslar ishlayotgan joyiga mahkam o`rnashib oladi, o`sha joydagi muhitga moslashadi va advokatlik sohasiga qaytishi ancha qiyinlashadi.

Yuqorida ko`rsatilgan yurtimizda advokatlar sonining chet el davlatlariga solishtirganda kamligining oldini olish uchun bir qancha muqobil takliflar mavjud:

Birinchidan, Bilamizki, advokatlik tuzilmalari “Advokatura to`g`risida” gi qonunning 4-moddasiga asosan, advokatlik byurolari, advokatlik firmalari, advokatlik hay`atlari va yuridik maslahatxonalar hisoblanadi. Ushbu qonunning 4 –moddasida “Belgilangan tartibda litsenziya olgan shaxs advokatlik faoliyatini o`z advokatlik byurosini ochib, yakka tartibda amalga oshirishga yoxud boshqa advokatlar (shariklar)

bilan advokatlik firmasini yoki a'zolikka asoslangan advokatlar hay'atini tuzishga yoxud faoliyat ko'rsatayotgan shunday advokatlik tuzilmalaridan biriga kirishga yoki yuridik maslahatxonada ishlagan holda advokatlik faoliyatini amalga oshirishga haqli. Advokat o'z faoliyatini faqat bitta advokatlik tuzilmasida amalga oshirishga haqli.

Advokatlik byurolari, advokatlik firmalari va advokatlar hay'atlarini ro'yxatdan o'tkazish, shuningdek yuridik maslahatxonalarni hisobga olish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi belgilaydigan tartibda davlat xizmatlari markazlari tomonidan amalga oshiriladi.

Advokatlik byurolari, advokatlik firmalari va advokatlar hay'atlari ular ro'yxatdan o'tkazilgan kundan e'tiboran yuridik shaxs maqomini oladi. Yuridik maslahatxona hisobga olingan kundan e'tiboran o'z faoliyatini amalga oshirishga haqli" deb belgilangan. Hozirda yurtimizda 3055 ta advokatlik byurosi, 577 ta advokatlik firmalari va 91 ta advokatlik hay'atlari faoliyat ko'rsatmoqda⁴. Lekin O'zbekistonda yuridik maslahatxona faoliyat ko'rsatmaydi. "Advokatura to'g'risida" gi qonunning 4⁴-moddasiga asosan, Yuridik maslahatxona — advokatlik faoliyatini amalga oshirish uchun Advokatlar palatasining hududiy boshqarmasi tomonidan tashkil etiladigan va yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan advokatlik tuzilmasi.

Yuridik maslahatxona tegishli hududda yuridik yordamga bo'lgan ehtiyojlarni qanoatlantirish uchun advokatlik tuzilmalarining soni yetarli bo'lmagan hollarda Advokatlar palatasining hududiy boshqarmasi tomonidan tashkil etiladi.

Tegishli hududlardagi yuridik yordamga bo'lgan ehtiyoj O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi va Advokatlar palatasi tomonidan tasdiqlanadigan normativlarga muvofiq aniqlanadi.

Yuridik maslahatxonaning moddiy-texnika ta'minoti tartibi va shartlari, yuridik maslahatxonalarga ishlash uchun yuborilgan advokatlar uchun xizmat xonalari va zarurat bo'lganda, turar joylar ajratish bilan bog'liq masalalar Advokatlar palatasining hududiy boshqarmasi tomonidan tuman, shahar hokimligi bilan birgalikda hal qilinadi.

Yuridik maslahatxona Advokatlar palatasining tegishli hududiy boshqarmasi tomonidan tasdiqlanadigan nizomga asosan ish olib boradi. Yuqorida belgilanganidek, yuridik maslahatxona tashkil etish uchun tegishli hududda yuridik yordamga bo'lgan ehtiyojlarni qanoatlantirish uchun advokatlik tuzilmalari yetarli emasligini asos qilib, Advokatlar palatasi hududiy boshqarmalari tashkil etishi mumkin va ushbu yuridik maslahatxonani moddiy-texnika ta'minoti bilan ta'minlash Advokatlar hududiy boshqarmasi va tegishli hududdagi tuman hokimligi bilan hamkorlikda amalga oshirilishi belgilab qo'yilgan. Ushbu norma faqatgina qonunda ko'rsatilmaganidan, amalda advokatlar soni kam bo'lgan hududlarda yuridik maslahatxonalar tashkil etish maqsadga muvofiq;

⁴ "Yuridik yordam" axborot tizimi

Ikkinchidan, “Advokatura to`g`risida” gi qonun va O`zbekiston Respublikasi Advokatlar palatasining ustaviga asosan Advokatlar palatasining mol-mulki advokatlar tomonidan to`lanadigan kirish va a`zolik badallaridan, shuningdek, qonunchilikda taqiqlanmagan boshqa mablag`lar hisobidan shakllantiriladi. Qonunchilikka binoan, advokatlar palatasi uchun har oylik a`zolik badali bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizini tashkil qiladi (2024-yil fevral oyi holatiga ko`ra bazaviy hisoblash miqdori uch yuz qirq ming so`mni tashkil qiladi). Ushbu a`zolik badali miqdorini bazaviy hisoblash miqdorining bir baravariga oshirish orqali, advokatura sohasini zamonaviy texnologiyalar bilan yetarli darajada ta`minlash mumkin. Shuningdek, advokatlar palatasi mablag`ini oshirish orqali muayyan hududlardagi aholini yetarli darajada malakali yuridik yordam bilan ta`minlash uchun yuridik maslahatxonalar tashkil etish imkoniyati ham tug`ilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi yangi tahrir;
2. O`zbekiston Respublikasi “Advokatura to`g`risida” gi qonuni;
3. 2022 — 2026-yillarga mo`ljallangan yangi o`zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to`g`risida PF-60-son;
4. O`zbekiston Respublikasi Advokatlar palatasining ustavi, -Toshkent shahar, 2018;
5. O`zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi;
6. “Advokatura faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish chora-tadbirlari to`g`risida”gi PQ-263-son.

Internet manbalar:

1. www.lex.uz
2. www.insonhuquqlari.uz
3. www.e-advokat.uz